

ПУТІВНИК З АВТОРСЬКОГО ПРАВА ДЛЯ ТВОРЦІВ КОНТЕНТУ

Виготовлення цього путівника стало можливим завдяки допомозі американського народу, наданій через проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Зміст матеріалу є виключно відповідальністю Центру демократії та верховенства права та необов'язково відображає точку зору USAID, Уряду США та Internews.

ДЛЯ КОГО ПУТІВНИК?

Путівник з авторського права створений для медіа, громадських організацій та всіх творців контенту, чия робота пов'язана зі створенням освітнього та інформаційного матеріалу на сайтах, в соціальних мережах, на онлайн-платформах тощо.

ЯКА МЕТА ПУТІВНИКА?

Пропонуємо разом формувати культуру поваги до авторських прав. Це стимулюватиме авторів до творчості та сприятиме розвитку економіки.

А розпочнемо формування культури з пояснення простими словами і алгоритмами:

- Як захистити свої авторські права як автора контенту;
- Як створювати контент та не порушити права авторів та інших суб'єктів авторських прав;
- Що робити, якщо авторські права порушили.

ПРО ЩО ПУТІВНИК?

Ви знайдете відповіді на питання про авторські права, які можуть виникнути під час створення контенту:

- Як чужі твори можна використовувати у власному матеріалі?
- Як правильно посилатися на автора?
- Чи потрібно укладати договори, щоб отримати дозвіл на використання твору?
- Чи можна вільно використовувати фото з Інтернету?
- Хто є автором інтерв'ю та багато іншого.

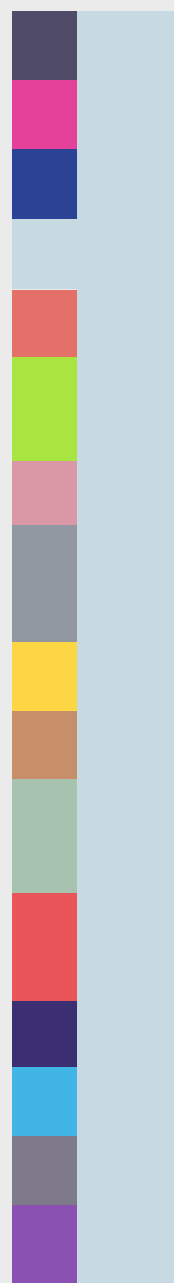
Авторка:

Олена Спесивцева

юристка з авторського права та медійного права
Центру демократії та верховенства права
o.sokolova@cedem.org.ua

ЗМІСТ

АВТОР. ТВІР. ПРАВО	4
АВТОР І АВТОРСЬКІ ПРАВА: ПРО ВИЗНАННЯ ТА ГРОШІ	7
ЯК АВТОР МОЖЕ ПЕРЕДАТИ СВОЇ МАЙНОВІ ПРАВА?	10
ЧИ НЕОБХІДНА РЕЄСТРАЦІЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ДЛЯ ЗАХИСТУ?	13
ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ БЕЗ ДОЗВОЛУ АВТОРА	15
ЧИ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ПРИНЦИП FAIR USE В УКРАЇНІ?	17
ЧИ МОЖНА ВИКОРИСТАТИ ФОТО З ІНТЕРНЕТУ ДЛЯ ВЛАСНОГО МАТЕРІАЛУ?	19
ЯК ПОСИЛАТИСЯ НА АВТОРА?	23
ЯК ВИКОРИСТОВУВАТИ ЧУЖІ ІЛЮСТРАЦІЇ ДЛЯ ВЛАСНИХ МАТЕРІАЛІВ?	25
ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	28
ЩО ТАКЕ СВОБОДА ПАНОРАМИ?	30
ХТО Є АВТОРОМ ІНТЕРВ'Ю ТА ЧИ ПОТРІБНО ОТРИМУВАТИ ПОГОДЖЕННЯ?	32
ЧИ Є ВИКОРИСТАННЯ СКРІНШОТУ ІЗ ЗОБРАЖЕННЯМ ТВОРУ ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКИХ ПРАВ?	34
ЯК ЛЕГАЛЬНО ВИКОРИСТОВУВАТИ МУЗИКУ У СОЦМЕРЕЖАХ?	36
ЯК ЗАХИСТИТИ СВОЇ ПОРУШЕНІ АВТОРСЬКІ ПРАВА?	38
ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	40

АВТОР. ТВІР. ПРАВО

Сучасний світ неможливо уявити без музики, кіно, рілзів, мемів, стрімів, подкастів й інших проявів людської культури. Утім, написання книги, запис відео, виступ стендапера – все це потребує інтелектуальних, емоційних, часових і фінансових ресурсів. Саме економічний інтерес понад два століття тому і породив галузь права, яку ми називаємо авторським правом.

ЩО ТАКЕ АВТОРСЬКЕ ПРАВО?

Авторське право – це **комплекс правил**, що допомагають захищати твори та їхніх авторів, а також тих, хто хоче законно використовувати і поширювати їх. Ці правила сприяють тому, аби автори отримували справедливу винагороду за використання їхніх робіт та мали стимул до творчості. У свою чергу, суспільство має знати, як використовувати твори законно і в широкому сенсі – мати доступ до культури.

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ СПРИЯЄ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ, КУЛЬТУРИ, МИСТЕЦТВА.

Ефективний захист авторських прав – це не лише про фінансові чи нематеріальні інтереси автора. Від цього виграють індустрії (наприклад, музична та кіноіндустрія) і держава в цілому – адже належно захищене право сприяє виробництву фільмів, музики, програм тощо. Інвестиції у їх виробництво та випуск на ринок пов'язані із отриманням виробниками прибутку та поповненням бюджету держави.

На жаль, [традиції захисту авторського права](#) в Україні були перервані 70-річним пануванням радянської влади, яка фактично ліквідувала інститут приватної власності. Парадигма **“колективне – означає нічиє”** сформувала сьогодні уявлення, що все, що “погано лежить” (читай “все, що ми можемо вільно знайти в Інтернеті”) можна вільно використовувати і нічий права при цьому порушені не будуть. Та це неправильне уявлення.

Використання фото без дозволу автора, без зазначення його імені чи псевдоніму, завантаження музики з піратських ресурсів та використання її для своїх відео, безкоштовний перегляд фільмів та серіалів, передрук чужої статті на власній платформі без посилання на джерело або автора – все це може **порушити авторські права. Є порушення = є санкція: штраф, виправні роботи, позбавлення волі.** Ще гірші наслідки порушення авторських прав – відсутність стимулу до творчості, міграція “мізків” в країни, де творчість поважається і захищається, занепад культури.

Ось декілька прикладів негативного впливу порушення авторських прав:

У 2021 році Україну внесли в **Список пріоритетного спостереження** зокрема через неефективні засоби боротьби з піратством в Інтернеті, **згідно зі звітом «Special 301»** Офісу торгового представника США глобального стану дотримання прав інтелектуальної власності. Офіс аналізує торговельних партнерів США на предмет ефективності захисту прав інтелектуальної власності в країнах. Спостереження щодо України призупинено через вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року.

Відсутність розвитку музичної та кіноіндустрії в Україні кинули нас в [обійми “братньої рф”](#), яка нищила українську культуру, розмивала кордони та формувала міф про “одіннарод”.

ЧИМ РЕГУЛЮЄТЬСЯ ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ?

У 2022 році завершився тривалий законодавчий етап реформи авторського права, розпочатий ще в постмайданному 2014 році.

1 січня 2023 року набрала чинності [нова редакція євроінтеграційного Закону України “Про авторське право і суміжні права”](#). Цей закон замінив свого морально застарілого попередника, ухваленого 30 років тому. Хоча попередній закон багато разів латався, але він не зміг якісно захистити права і не встигав за бурхливим розвитком технологій.

Євроінтеграційний курс України вимагав ухвалення нової редакції закону, який би відповідав вимогам часу (*новітні технології, штучний інтелект, творчість онлайн*), праву ЄС та імплементував його.

ПРО ЩО НОВИЙ ЗАКОН?

Звісно, як і стара редакція, новий закон визначає всі базові поняття, права і обов'язки: хто такий автор, які є типи прав, що захищає авторське право, а що ні.

Але є і багато новел. Наприклад, з'являється регулювання свободи панорами, результатів роботи штучного інтелекту, сирітських творів. А ще – змінюється перелік [об'єктів авторського права](#) та [об'єктів, які не охороняються авторським правом](#).

АВТОР І АВТОРСЬКІ ПРАВА: ПРО ВИЗНАННЯ ТА ГРОШІ

АВТОРСЬКЕ ПРАВО МАЄ ЗАХИСТИТИ ДВА ВИДИ ПРАВ АВТОРА:

1. Особисті немайнові – наприклад, право бути визнаним автором. Тобто визнати, що картина, музика чи книга створені саме цією людиною, а не іншою. Водночас це може бути людина зі **справжнім іменем**, як от Микола Костомаров, Сергій Жадан, Оксана Забужко, або **псевдонімом**, як от Леся Українка чи загадкова співачка Klavdia Petrivna. Немайнові права належать лише автору та не передаються.

Візьмемо хітову пісню уже згаданої співачки [Klavdia Petrivna “Імператори”](#). Якими особистими немайновими правами може скористатися пані Клавдія?

- Право вимагати визнання свого авторства. Наприклад, якщо газета “Вільний Пірат” напише, що пісня “Імператори” написана головою ОДА – як мінімум, цю інформацію доведеться спростувати, або ж відшкодувати завдану співачці майнову або моральну шкоду;
- Право забороняти під час будь-якого використання твору згадування свого імені (якщо автор бажає залишитися анонімом) або право обирати псевдонім – власне цим правом невідома співачка Klavdia Petrivna успішно скористалася;
- Право вимагати збереження цілісності твору. Якщо якийсь DJ вирішить додати до свого треку частину пісні “Імператори”, то співачка має право заперечувати таку модифікацію;
- Право надати назву твору або залишити його без назви;
- Право присвятити твір особі (особам), події або даті – ми не знаємо, кому присвячена пісня, але авторка явно надихалася реальними персонажами.

Специфіка особистих немайнових прав в тому, що вони **не можуть бути відчужені**. Згадаємо студентські роки: прогулявши навчальний семестр, студент аврально замовляє написання курсової роботи за гроші. Але придбавши роботу, він не стає її автором, зате може ще й вилетіти з вишу через порушення академічної доброчесності. Автором завжди залишається той, хто своїми творчими зусиллями створив оригінальний твір. І цей автор міг би за договором передати майнові права на використання курсової роботи. Але прогульник не має права зазначати себе автором.

2. Майнові – це вже про гроші. Тобто право отримувати дохід від творів мають як **автор**, так і **особи, яким він передав майнові права**. Наприклад, видавництво чи радіостанція будуть отримувати і розподіляти прибуток від продажу/прокату твору. Майнові права можна передавати.

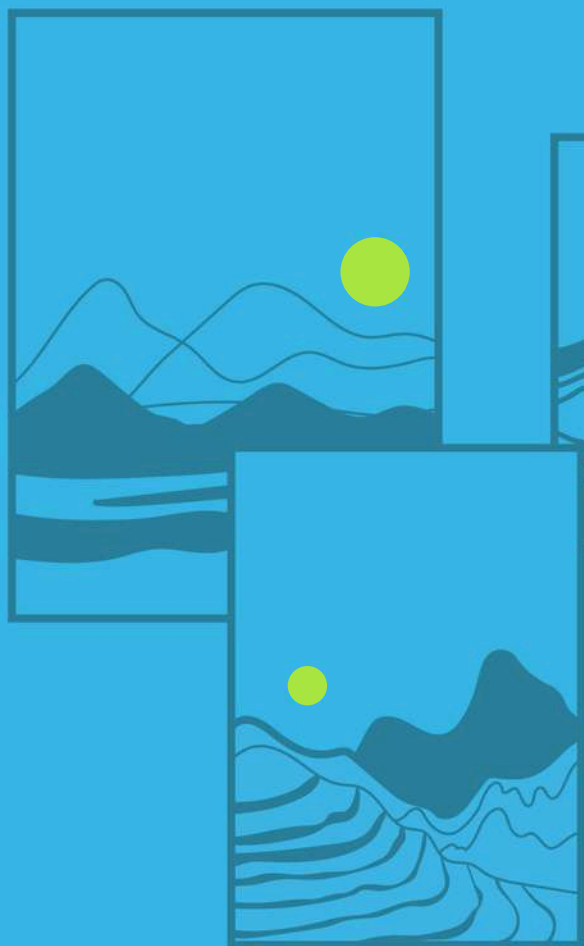
Уявіть, що ви намалювали картину палаючої Москви і думаєте щось з нею зробити. Як автор ви можете **використовувати твір будь-яким способом** та маєте **виключне право** дозволити або заборонити іншим використовувати цей твір.

Що означає “використовувати твір”?

- Зробити цифрову копію (відтворити) і надрукувати патріотичний календар;
- Зібратися з однодумцями і створити з подібних картин карту палаючої Росії, або зібрати перекидний календар пожеж, тобто включати до складеного або іншого твору;
- Розповсюджувати/здійснювати імпорту примірників твору – продати оригінал чи копії на аукціоні, щоб підтримати штурмову бригаду;
- Здавати в найм або у позичку примірники твору – бо як тут не дати МЗС свою картину, аби міністр на її фоні включився на засідання ООН?
- Публічно виконувати, здійснювати публічний показ, демонстрування, сповіщення, інтерактивне надання доступу публіці та іншими способами доводити до загального відома публіки. Показати картину на екрані ТЦ Гулівер? Чому ні? :)
- Перекладати, переробляти, здійснювати адаптацію чи аранжування та іншими подібними способами змінювати твір. Створити з картини віртуальний фон для онлайн нарад – як вам ідея?!

Ці права первинний автор може повністю або частково передавати іншим особам – на підставі закону або договору. Але той, хто отримає ці права, буде називатися **“суб'єктом авторських прав”**, а не автором. Наприклад, таким суб'єктом може бути роботодавець, який доручив працівнику створити **службовий твір**.

ЯК АВТОР МОЖЕ ПЕРЕДАТИ СВОЇ МАЙНОВІ ПРАВА?

Уявіть: фотограф-натураліст відвідав Карпати та створив серію фото з вершинами, озерами, полонинами і іншими неймовірними пейзажами. Як же фотограф може розпоряджатися своїми майновими правами? **Ось декілька з [варіантів розвитку подій](#)**:

- Дозволити будь-кому використовувати фото на своїх [умовах](#) – запропонувати [публічну ліцензію](#) і визначити, чи дозволяє автор комерційне використання фото, чи можна змінювати твір. Це зручно, просто та задовольняє інтереси авторів та суспільства;
- Укласти [договір про передання майнових прав на твір](#) – якщо автор хоче передати свої майнові права на певних умовах. Що отримує інша сторона договору? Наприклад, не лише право використовувати твір, а й забороняти чи дозволяти використання. Що отримує автор? Винагороду за придбання майнових прав;
- Укласти [ліцензійний договір](#) – якщо автор хоче дозволити використовувати твір певним способом протягом певного строку на певній території. За використання твору автор отримує винагороду.

Про [форму договору](#): договір має бути письмовим – звичайний документ на папері або електронний документ. Якщо укласти такий договір усно, то він вважається нікчемним (ні в кого не виникає прав та обов'язків, немає можливості звернутися до суду для виконання цього усного договору).

Про [зміст договору](#): договір має враховувати всі ризики – треба чітко прописати про який твір йдеться, які саме **права** передаються (право на публікацію, розповсюдження, виконання або інше), **скільки** буде сплачено за користування твором, або ж зазначити, що угода є безвідплатною.

А ЯКЩО СТВОРЕННЯ ТВОРУ ЗАМОВИЛИ?

У такому випадку йдеться про трудовий [договір або договір про створення за замовленням і використання твору](#).

● ТРУДОВИЙ ДОГОВІР

Службовий твір – це твір, створений працівником у зв'язку з виконанням обов'язків за трудовим договором (контрактом).

Якщо ви найманий працівник (ні, не ФОП), і у трудовому договорі йдеться про ваш обов'язок створити твір, то цей твір буде вважатися службовим, а всі **майнові права** на нього перейдуть до роботодавця.

Ба більше, роботодавець може:

- Доручити іншій людині завершити ваш незавершений твір;
- Вносити зміни у завершений твір;
- Супроводжувати твір ілюстраціями, передмовами, післямовами, **якщо інше не передбачено договором.**

А як же автор-працівник? Автор отримав винагороду і головне – немайнові права залишаються у автора. Наприклад, автор завжди має право вимагати вказувати його як автора або заперечувати проти того, щоб твір публікували частинами.

● **ДОГОВІР ПРО СТВОРЕННЯ ЗА ЗАМОВЛЕННЯМ І ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ**

Автор має обов'язок створити твір на чиєсь замовлення та передати замовнику майнові права

(використовувати твір, дозволяти або забороняти використання тощо).

Автор із замовником у договорі чітко прописують вимоги до твору (жанр, мову, обсяг, сферу застосування тощо), суму винагороди автору, порядок вирішення спорів та інші умови.

ЧИ НЕОБХІДНА РЕЄСТРАЦІЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ДЛЯ ЗАХИСТУ?

Авторське право на твір виникає внаслідок [факту його створення](#) – як тільки твору надали будь-яку об'єктивну форму (письмову, речову, електронну (цифрову) тощо). Наприклад, опублікували матеріал на сайті, записали пісню на диск, зберегли відео на комп'ютері.

ДЛЯ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ЇХ РЕЄСТРАЦІЯ НЕ ВИМАГАЄТЬСЯ.

Тобто як тільки матеріал опублікований, він набуває об'єктивної форми. Автоматично щодо нього виникають та здійснюються авторські права. Якщо виникає спір та автор вимушений йти до суду, **діятиме [презумпція авторства](#) – якщо немає доказів іншого, то автором твору вважається фізична особа, ім'я якої як автора зазначено у оригіналі або копії твору.** Спростувати цю презумпцію повинен відповідач, тобто особа, яка, на думку автора, порушила її авторські права.

Але авторське право на твір [можна зареєструвати](#) в [ІР офісі](#) у будь-який час протягом життя автора і ще 70 років після його смерті.

Реєстрація – офіційне “повідомлення світу” про авторські права на твір. Вона стане доказом авторських прав на твір, що важливо у випадку виникнення судового спору. І хоча реєстрація не є обов'язковою, вона може служити важливим інструментом для захисту авторських прав та для засвідчення належності майнових прав на твір.

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ БЕЗ ДОЗВОЛУ АВТОРА

КОЛИ ТВІР МОЖНА ВИКОРИСТОВУВАТИ ВІЛЬНО?

Закон дає можливість вільно використовувати твори – без дозволу автора, безкоштовно, без зазначення імені автора та джерела запозичення твору – лише у **чотирьох випадках**, наприклад:

- зробити копію твору, щоб перевірити функціонування обладнання;
- відтворити макет будівлі для її реконструкції;
- зробити копію твору для цілей судового, адміністративного, кримінального провадження;
- публічно виконати музичний твір під час офіційної церемонії, яка організована органами державної влади.

Але є **окремі випадки**, коли твори можна використовувати **без дозволу автора та безкоштовно, але із зазначенням ім'я автора та посиланням на джерело запозичення**.

- МЕТА такого використання має бути освітньою, науковою, інформаційною (доведення до загального відома публіки), некомерційною – матеріал про сучасних художників для ознайомлення суспільства з їхньою творчістю, відео про новинки українського кіно з уривками відео, подкаст про сучасну українську музику. Вільне використання уривку твору можливе, якщо матеріал створюється **не з комерційною метою**.
- ОБСЯГ має відповідати визначеній меті. Наприклад, для інформування суспільства про проведення виставки фотографа достатньо буде в матеріалі продемонструвати один фотографічний твір, а про новий фільм – декількох секунд стрічки.

ЧИ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ПРИНЦИП FAIR USE В УКРАЇНІ?

ПРИНЦИП FAIR USE (ДОБРОСОВІСНОГО ВИКОРИСТАННЯ) ДОЗВОЛЯЄ ВИКОРИСТОВУВАТИ ЧУЖІ ТВОРИ БЕЗ ДОЗВОЛУ ПРАВОВЛАСНИКА.

В українському законодавстві принцип [не визначений](#), але застосовується у певних випадках. Натомість цей принцип закріплений у [законодавстві США](#). Так, якщо користувачі поширюють свій контент на Youtube, то для них діє принцип Fair Use. Адже YouTube юридично зареєстрований в [США](#) і на користувачів поширюється дія американського законодавства, зокрема Закону про авторське право в цифрову епоху ([Digital Millennium Copyright Act](#)).

Є **4 основні критерії**, які потрібно враховувати користувачу чужого контенту, аби дотримуватися принципу добросовісного використання.

ЦІЛЬ І ХАРАКТЕР ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ

Аналізується, чи твій використовується для комерційних чи некомерційних цілей. Використання для цілей навчання, дослідження, критика, коментування, створення новинних репортажів має більше шансів вважатися добросовісним використанням.

ХАРАКТЕР АВТОРСЬКОГО ТВОРУ

Аналізується характер твору. Наприклад, такі твори, як наукові дослідження вважаються менш захищеними в контексті Fair Use порівняно з художніми творами. Перші мають важливе значення для суспільного обговорення, освіти та наукового прогресу. Використання фрагментів таких творів з метою критики, коментаря, навчання чи дослідження частіше визнається добросовісним.

ОБСЯГ ВИКОРИСТАНОГО ТВОРУ

Аналізується кількість та суттєвість використаної частини твору. Що менша частина твору використовується, то ймовірніше, що використання буде визнано добросовісним. Немає вимог щодо дозволеної тривалості уривків творів для їх вільного використання. Тривалість фрагменту має бути достатньою для досягнення цілі, зазначеної в першому критерію. Якість фрагменту не має замінити оригінальний авторський твір. Якщо використаний уривок твору є вирішальним – є [“серцем”](#) оригінального відео – добросовісного користування тут не буде.

ЕФЕКТ ВІД ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ

Аналізується, чи завдає власнику авторських прав таке використання шкоду та чи може новостворений твір замінити оригінальний. Якщо використання твору може зменшити прибутки, які автор або суб'єкт авторських прав міг би отримати від продажу або ліцензування твору, це ймовірно **не** буде вважатися добросовісним використанням. Суд комплексно аналізує ці чотири фактори при визначенні добросовісного використання, однак використовує й **п'ятий критерій** – свої суб'єктивні судження та попередній досвід, що теж [впливає](#) на те, яким буде рішення.

ЧИ МОЖНА ВИКОРИСТАТИ ФОТО З ІНТЕРНЕТУ ДЛЯ ВЛАСНОГО МАТЕРІАЛУ?

Міфом є усталена “аксіома” – все, що ми можемо вільно знайти в Інтернеті, можна вільно використовувати і нічий авторські права порушені не будуть. Насправді, контент, який розміщено в мережі переважно має свого автора і використання цього контенту має бути законним.

● ЗНАЙШЛИ ФОТО В ІНТЕРНЕТІ – ПЕРЕВІРТЕ ПЕРШОДЖЕРЕЛО ФОТО І СПРОБУЙТЕ ЗНАЙТИ АВТОРА.

Найпростіший інструмент пошуку цієї інформації це Google-пошук за зображенням. Цей інструмент допоможе зібрати дані про те, які видання вже використовували це фото, як підписували, чи зберігається фото на фотостоках, “вийти” на автора та першоджерело.

● ЯКЩО ФОТО ЗРОБЛЕНЕ ФОТОГРАФОМ НА ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ КОНКРЕТНИХ ВИДАНЬ (THE WASHINGTON POST, REUTERS, DW, GUARDIAN ТОЩО), НЕОБХІДНО ОЗНАЙОМИТИСЯ З УМОВАМИ ВИКОРИСТАННЯ КОНТЕНТУ НА САЙТІ ВИДАННЯ.

Наприклад, Reuters зазначає, що для використання фото з їхніх матеріалів треба повідомити про ваші наміри (заповнити певну [форму](#)).

Компанія Guardian є єдиним власником або ліцензіатом усього контенту на сайті Guardian, включно з текстом, зображенням, графікою, логотипами тощо та [зазначає умови](#) безкоштовного використання цього контенту – наприклад, в особистих, некомерційних блогах та веб-сайтах за умови посилання на сайт theguardian.com та обмеження обсягу до 500 слів.

А DW говорить: “Якщо ви зацікавлені у використанні контенту з сайту (окремих статей, аудіо-, відео- чи фотоматеріалів), треба заповнити [онлайн-анкету](#) та зазначити дані про мету використання, суб’єкта, період, територію, на якій буде використано контент”.

● ЗАЗНАЧАТИ “ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ”, “ВІДЕО: YOUTUBE”, “ФОТО З ІНТЕРНЕТУ”, “ФОТО SHUTTERSTOCK” – НЕКОРЕКТНО.

Інші видання також використовують подібний підпис? Насправді це не підтверджує те, що таке використання є законним. Підпис “фото з відкритих джерел” не звільняє від відповідальності. Автор може заявити про порушення його прав та звернутися до суду.

Неможливість знайти автора не означає його відсутність. Якщо автора шукали довго та ретельно, але не змогли знайти, то це не означає, що фото можна використати вільно і таке використання буде законним. У такому випадку краще знайти альтернативне фото (наприклад, за запитом “**creative commons images**”) та використати для матеріалів саме його.

● ВИКОРИСТОВУЮЧИ ФОТО З WIKIPEDIA, НЕОБХІДНО ДОТРИМУВАТИСЯ ПРАВИЛ ЛІЦЕНЗУВАННЯ.

Більшість зображень та фото, які ілюструють статті [Wikipedia](#), перебувають під вільною ліцензією Creative Commons. Тож їх можуть використовувати усі охочі, але за дотримання правил ліцензування – до опису потрібно додати ім'я автора фото, назву ліцензії, на умовах якої опубліковано файл, гіперпосилання.

● ВИКОРИСТОВУЮЧИ ФОТО З ФОТОСТОКІВ (DEPOSITPHOTOS, UNSPLASH, PEXELS, PIXABAY, ІНШІ) НЕОБХІДНО ОЗНАЙОМИТИСЯ З УМОВАМИ ЦИХ СЕРВІСІВ.

На фотостоках користувачі [можуть](#) через пошук за ключовими словами чи темами знайти потрібне фото і використати його для публікації чи інших цілей. Такими сервісами, зокрема, є Unsplash, Pexels, Pixabay, Public Domain Pictures, IM Free та інші. Але важливо ознайомитись із правилами користування сайтами, де прописані детальні умови: як зображення може бути використане, чи потрібно вказувати автора та джерело запозичення фото тощо.

Наприклад, ліцензія сайту [Unsplash](#) надає невиключну всесвітню ліцензію та дозволяє безкоштовно завантажувати і використовувати (копіювати, змінювати, розповсюджувати) фотографії як з некомерційною, так і комерційною метою без отримання будь-яких додаткових дозволів від фотографів. А от продавати фотографії або ж публікувати на схожих сайтах заборонено.

● ЗВЕРТАЙТЕ УВАГУ НА КОНКРЕТНИЙ ВИД ЛІЦЕНЗІЇ [CREATIVE COMMONS](#).

[Існує декілька різновидів](#) ліцензії Creative Commons, кожна з яких визначає на яких умовах фото може бути використано. Наприклад:

CC BY 4.0 – дозволено не лише поширювати фото у будь-якому вигляді чи форматі, але й змінювати його чи брати за основу для будь-яких цілей, в тому числі комерційних. Але необхідно вказати автора фото, розмістити посилання на ліцензію та позначити, якщо були внесені зміни до фото.

CC0 1.0 – можна вільно використовувати/змінювати/розповсюджувати навіть без зазначення автора, оскільки він вирішив передати свій твір до суспільного надбання, відмовившись від усіх авторських прав на цей твір по всьому світу.

Спробуйте шукати фотографії за ліцензіями Creative Commons **за ключовими словами на кшталт “creative commons images”, “CC0 1.0 images” тощо.**

Вид ліцензії шукайте на конкретному сайті (зазвичай в кінці сторінки). Наприклад, на сайті Верховної Ради України [зазначено](#) “Весь контент доступний за ліцензією *Creative Commons Attribution 4.0 International license*, якщо не зазначено інше”.

● **МАЮЧИ НАМІР ВИКОРИСТАТИ ЧУЖЕ ФОТО СЛІД ОБОВ'ЯЗКОВО:**

- **Ознайомитися з умовами автора для використання його фотографічного твору.** Хоча Закон про авторське право і говорить про те, що медіа може вільно використовувати фото з інформаційною метою, не питаючи дозволу автора, сам він може бути іншої думки та заявляти її публічно. Адже саме суб'єкт авторського права має виключне право дозволяти або забороняти іншим користуватися своїм твором;
- Зазначити ім'я автора твору або його псевдонім;
- Зазначити джерело із клікабельним посиланням на першоджерело;
- Використовувати матеріал в обсязі, виправданому інформаційною, освітньою метою.

ЯК ПОСИЛАТИСЯ НА АВТОРА?

Відшукайте умови автора щодо використання його твору – [вид ліцензії](#).

Якщо автор дозволив вільне використання його твору, то дайте якомога більше інформації про цей твір: опис події, ім'я/псевдонім автора, джерело запозичення фото (із клікабельним посиланням).

Якщо використовуєте фото або фрагмент відео у власному відео, то зазначайте цю інформацію безпосередньо у відео, а також у описі під відео.

Якщо використовуєте чужі фото (ілюстрації) для публікації свого матеріалу в Instagram, зазначайте ім'я автора та джерело запозичення безпосередньо на зображенні.

ЯК ВИКОРИСТОВУВАТИ ЧУЖІ ІЛЮСТРАЦІЇ ДЛЯ ВЛАСНИХ МАТЕРІАЛІВ?

Авторські права художників можуть бути порушені, якщо не узгодити з ними питання використання їхніх ілюстрацій для свого матеріалу.

Якщо використання здійснюється з освітньою, інформаційною метою, а комерційна мета абсолютно не переслідується, то бажано все ж узгодити використання ілюстрацій з автором у **письмовій формі**.

ВИКОРИСТОВУЙТЕ МАТЕРІАЛИ З ВІДКРИТИМИ ЛІЦЕНЗІЯМИ.

Існує багато ресурсів, де можна знайти ілюстрації з відкритими ліцензіями, такими як Creative Commons, які дозволяють їх використання в певних умовах. Уважно читайте умови ліцензій, оскільки деякі можуть вимагати вказувати автора або обмежувати комерційне використання.

ВКАЗУЙТЕ ІМ'Я АВТОРА ТА ДЖЕРЕЛО ЗАПОЗИЧЕННЯ ІЛЮСТРАЦІЇ.

ВИКОРИСТОВУЙТЕ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ.

Завдяки інструментам ШІ можна згенерувати зображення та використати його для свого матеріалу (Midjourney, Stable Diffusion, Dall-e, Lensa). Але слід врахувати, що попередньо треба вивчити умови використання інструментів, перевірити згенерований результат на предмет дотримання авторських прав, бути чесним із споживачами контенту та маркувати контент – *“Зображення, створене командою ____ за допомогою інструменту ____”*.

ЯК ВИКОРИСТОВУВАТИ ТВОРИ У СУСПІЛЬНОМУ НАДБАННІ?

Строк чинності майнових прав на твір спливає **через 70 років** – за загальним правилом обчислюються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора.

Закінчення строку чинності майнових прав на твір означає перехід твору у суспільне надбання.

Твори, які стали суспільним надбанням, можуть **вільно, без сплати винагороди**, використовуватися будь-якою особою.

Але за умови дотримання особистих **немайнових прав автора**, адже вони є безстроковими:

- Зазначення імені (псевдоніму) автора;
- Збереження цілісності (недоторканності) твору тощо.

Охорона особистих немайнових прав після смерті автора – це не про можливість здійснення цих прав, а про існування зв'язку між померлим автором та його твором, про повагу до автора та про культуру авторських прав.

У результаті творчої переробки твору у суспільному надбанні може бути створений новий оригінальний твір, який матиме свого автора. Наприклад, оригінальний “Щедрик” Леонтовича є твором у суспільному надбанні. Але навколо нього “виросло” десятки аранжувань, кожне з яких має свого автора. Тому використання того чи іншого аранжування необхідно узгоджувати з автором.

Фотографія конкретного твору (наприклад, скульптури) може містити ознаки оригінальності, вважатися фотографічним твором та охоронятися авторським правом. Тому такі фото можна вільно використовувати лише дотримуючись вимог законодавства (посилатися на автора, першоджерело, використовувати з певною метою – див. ст. 8).

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

ЧИ МОЖНА ВІЛЬНО ВИКОРИСТАТИ РЕЗУЛЬТАТ, ЗГЕНЕРОВАНИЙ ШІ, ДЛЯ МАТЕРІАЛІВ?

Правомірний користувач комп'ютерної програми ШІ, діючи на підставі **«приєднання» до публічної ліцензії**, за умови дотримання авторських прав та прав інших осіб на «згенеровані» об'єкти, **користується правом особливого роду (sui generis)**.

Sui generis передбачає приналежність користувачу майнових прав на «згенерований» об'єкт.

- У разі використання зображень, створених ШІ, рекомендується перевіряти їх на відсутність порушень прав реальних художників (здійснюючи зворотній пошук зображення);
- Попередньо необхідно ознайомитися з умовами платформи ШІ (наприклад, умови OpenAI) щодо використання згенерованого результату – щодо можливості поширення, маркування, дотримання політик;
- В кожному конкретному випадку варто оцінювати, чи доречним є використання згенерованого з використанням систем ШІ контенту і **чи не введе** використання такого контенту читачів / глядачів / слухачів **в оману** навіть за наявності маркування (наприклад, якщо контент стосується дуже чутливої теми й може спричинити емоційну реакцію);
- На додаток до прямого маркування в матеріалах, рекомендується розмістити на онлайн-платформі дані про використовувані системи ШІ, ціль та способи такого використання, оприлюднення технічної документації або технічного репозиторію для пояснення використаних інструментів ШІ;
- Поширювати результат роботи ШІ треба за дотримання принципу прозорості, **маркуючи** його відповідно – **водяні знаки, написи чи інші позначення, щоб чітко ідентифікувати штучно створений контент:**

Наприклад, використовувати напис **«Матеріал згенеровано з використанням штучного інтелекту»** в репортажах про ілюстрації або об'єкти мистецтва, створені ШІ, або в матеріалах, які були створені ШІ.

Або **“Автор створив цей текст частково за допомогою GPT-3, моделі генерації мови OpenAI. Після створення чернетки автор переглянув, відредагував і допрацював матеріал на свій розсуд і несе повну відповідальність за зміст цієї публікації”**.

Якщо ви використовуєте для свого матеріалу зображення з інтернету, то варто перевірити його на достовірність і переконатися, що матеріали, на які ви посилаєтесь, є автентичними (створені без ШІ).

ЩО ТАКЕ СВОБОДА ПАНОРАМИ?

Свобода панорами – це право фотографувати або знімати на відео твори архітектури та образотворчого мистецтва, що знаходяться у публічних місцях, вільно розповсюджувати ці зображення.

НА ЯКІ ОБ'ЄКТИ ПОШИРЮЄТЬСЯ СВОБОДА ПАНОРАМИ?

На твори архітектури та образотворчого мистецтва.

Твір архітектури – твір у галузі спорудження будівель, містобудування, садово-паркового мистецтва, ландшафтних утворень у формі креслення, ескізів, моделей, збудованих будівель чи споруд, планів населених пунктів тощо.

Твір образотворчого мистецтва – скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього дизайну (у тому числі сценічного дизайну, накреслення (дизайну) шрифтів) тощо.

Порушенням може вважатися зйомка відео для YouTube-каналу, де автор знімає сучасні пам'ятники та розповідає про них публіці, монетизує свої ролики та отримує прибуток. Або ж порушенням авторського права може вважатися використання фото скульптури для обкладинки книжки.

В ЯКИХ МІСЦЯХ ДІЄ СВОБОДА ПАНОРАМИ?

Свобода панорами діє щодо об'єктів, які постійно розташовані у доступних для громадськості місцях. Закон не дає визначення “доступних для громадськості місць”. Але відштовхуватися можемо від “громадських місць”.

Громадське місце – частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу. У тому числі під'їзди, а також підземні переходи та стадіони.

ДО ЯКИХ ВИПАДКІВ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ СВОБОДА ПАНОРАМИ?

Стаття 22 Закону “Про авторське право і суміжні права” дає можливість створювати зображення творів архітектури та образотворчого мистецтва та використовувати їх, за умови що такі дії не мають самостійного **економічного** значення.

ХТО Є АВТОРОМ ІНТЕРВ'Ю ТА ЧИ ПОТРІБНО ОТРИМУВАТИ ПОГОДЖЕННЯ?

На відміну від попередньої редакції Закону України “Про авторське право і суміжні права”, нова редакція не містить положення про те, що **співавторами інтерв’ю є особа, яка дала інтерв’ю, та особа, яка його взяла.**

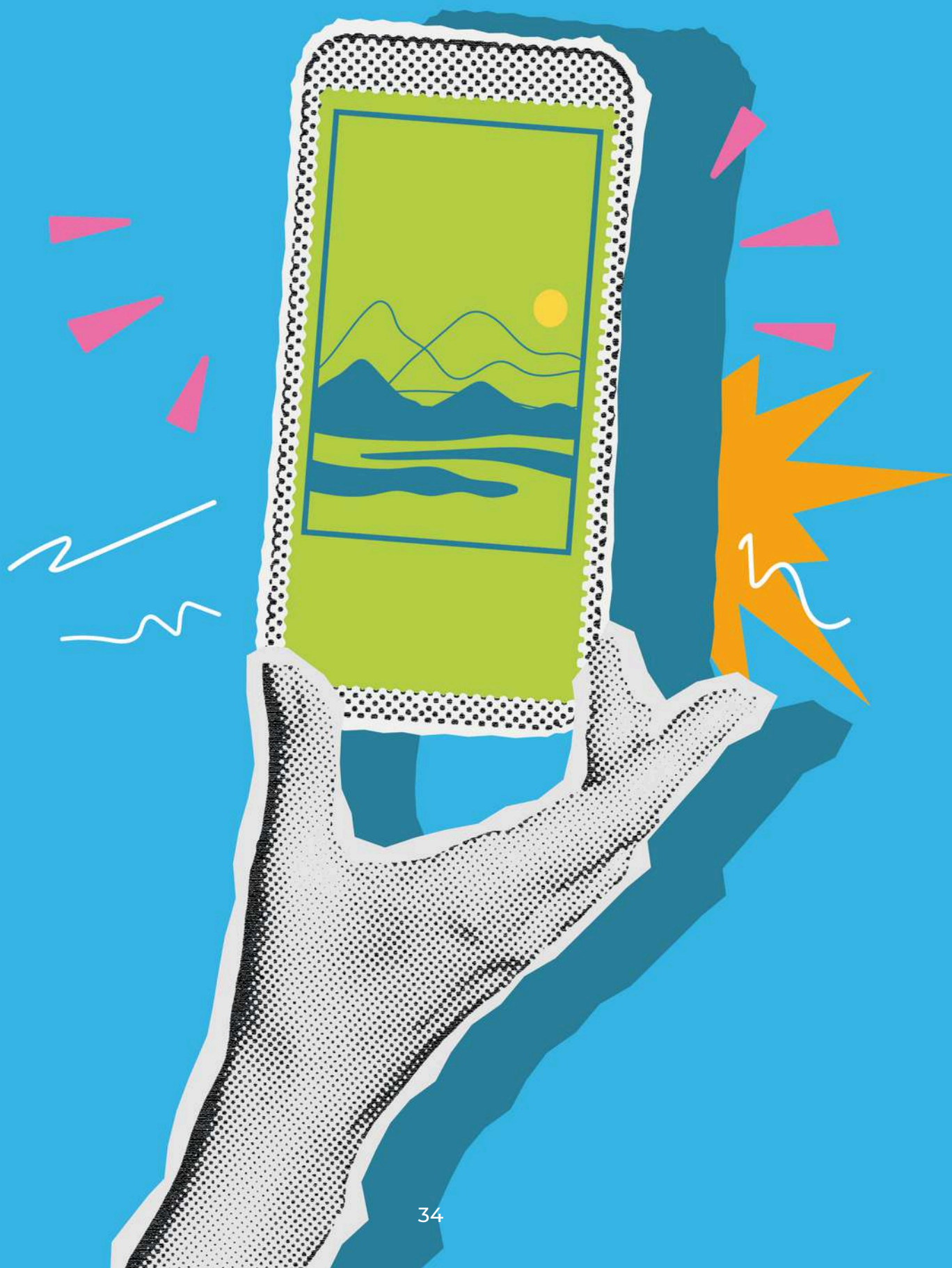
Все буде залежати від домовленості між інтерв’юером та респондентом та того, чи можна інтерв’ю вважати твором (для цього воно має бути оригінальним) та чи створено воно **спільною** творчою працею. Лише якщо інтерв’юер та респондент зробили рівнозначно спільний творчий внесок, то їх можна вважати співавторами.

Що ж до згоди на опублікування, то попередня редакція Закону говорила, що **опублікування запису інтерв’ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв’ю.**

Наразі такої вимоги немає. Закони говорять нам, що:

Не допускаються вимога попереднього погодження інформації, яка поширюється медіа, заборона поширення інформації з боку посадових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, політичних партій.

ЧИ Є ВИКОРИСТАННЯ СКРІНШОТУ
ІЗ ЗОБРАЖЕННЯМ ТВОРУ
ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКИХ ПРАВ?

Під час “виготовлення” скріншоту, ви потенційно **відтворюєте копію** об’єкта авторського права та маєте знати випадки, коли можна вільно використовувати ці копії та з якою метою (освітньою, інформаційною, науковою, комерційною/ некомерційною тощо) та в якому обсязі.

Питання про порушення можуть виникнути, коли йдеться про поширення знімків та записів екрану, які зафіксували об’єкт авторського права.

Звертайте увагу на правила та умови сервісів щодо використання знімків екрану. Частіше положення про порушення авторських прав у правилах використання сервісів стосуються контенту, який був завантажений на сайті. Пряма заборона ділитися знінками екрана не встановлена. Втім, деякі сервіси згадують про умови використання скріншотів. Наприклад, використовуючи скріншот з сервісу [Google Maps](#), необхідно зазначити посилання на джерело запозичення зображення.

ЯК ЛЕГАЛЬНО ВИКОРИСТОВУВАТИ МУЗИКУ У СОЦМЕРЕЖАХ?

Facebook та Instagram заохочують музичне самовираження на платформах, але мають чіткі **правила** щодо захисту прав виконавців:

- Музика в сюжетах і живі музичні виступи (наприклад, зйомка виступу артиста або гурту наживо) дозволені;
- Що більша кількість повнометражних записаних треків у відео, то більша ймовірність того, що його використання буде обмежене;
- У відео завжди повинен бути візуальний компонент, записаний звук не повинен бути основною метою відео.

Користувачі мають доступ до **безкоштовної** Колекції звуків Facebook – бібліотеки власної музики та звукових ефектів (містить тисячі треків, які можна використовувати у відео без будь-яких обмежень).

Якщо система виявляє потенційне порушення, вона якомога раніше попереджає про це користувача, надсилає пояснення про дії, які можна виконати, щоб уможливити публікацію.

ЯК ЗАХИСТИТИ СВОЇ ПОРУШЕНІ АВТОРСЬКІ ПРАВА?

ЯКЩО ВАШІ АВТОРСЬКІ ПРАВА ВЖЕ ПОРУШЕНІ, ТО Є 2 СПОСОБИ: ВИРІШИТИ СПІР БЕЗ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ (ПОЗАСУДОВИЙ СПОСІБ) АБО ЙТИ З ПОЗОВОМ ДО СУДУ (СУДОВИЙ СПОСІБ).

ПОЗАСУДОВИЙ СПОСІБ:

- Звернутися до порушника та вимагати припинення порушення;
- Оскаржити порушення через платформи (Facebook, Instagram, Youtube або ж навіть майданчики OLX, prom.ua та інші), де таке порушення відбулося.

Кожна платформа має інструменти захисту авторських прав та зазвичай ефективно обробляє скарги про порушення. Як наслідок, контент порушника видаляється, а обліковий запис може навіть блокуватися.

НАПРИКЛАД, ЯКЩО АВТОР ВВАЖАЄ, ЩО КОНТЕНТ НА FACEBOOK ПОРУШУЄ ЙОГО АВТОРСЬКІ ПРАВА, ВІН МОЖЕ:

- Повідомити про це Facebook, заповнивши [форму](#);
- Зв'язатися з [уповноваженим агентом Meta](#) (у такому випадку необхідно додати повну [заяву про порушення авторських прав](#) у повідомлення);
- Надіслати повідомлення людині, яка розмістила контент.

А на таких майданчиках, як OLX або prom.ua, наприклад, можуть незаконно продаватися копії книжок, розповсюджуватися копії авторських ілюстрацій тощо.. Автор (або суб'єкт авторських прав) може поскаржитися на таку діяльність.

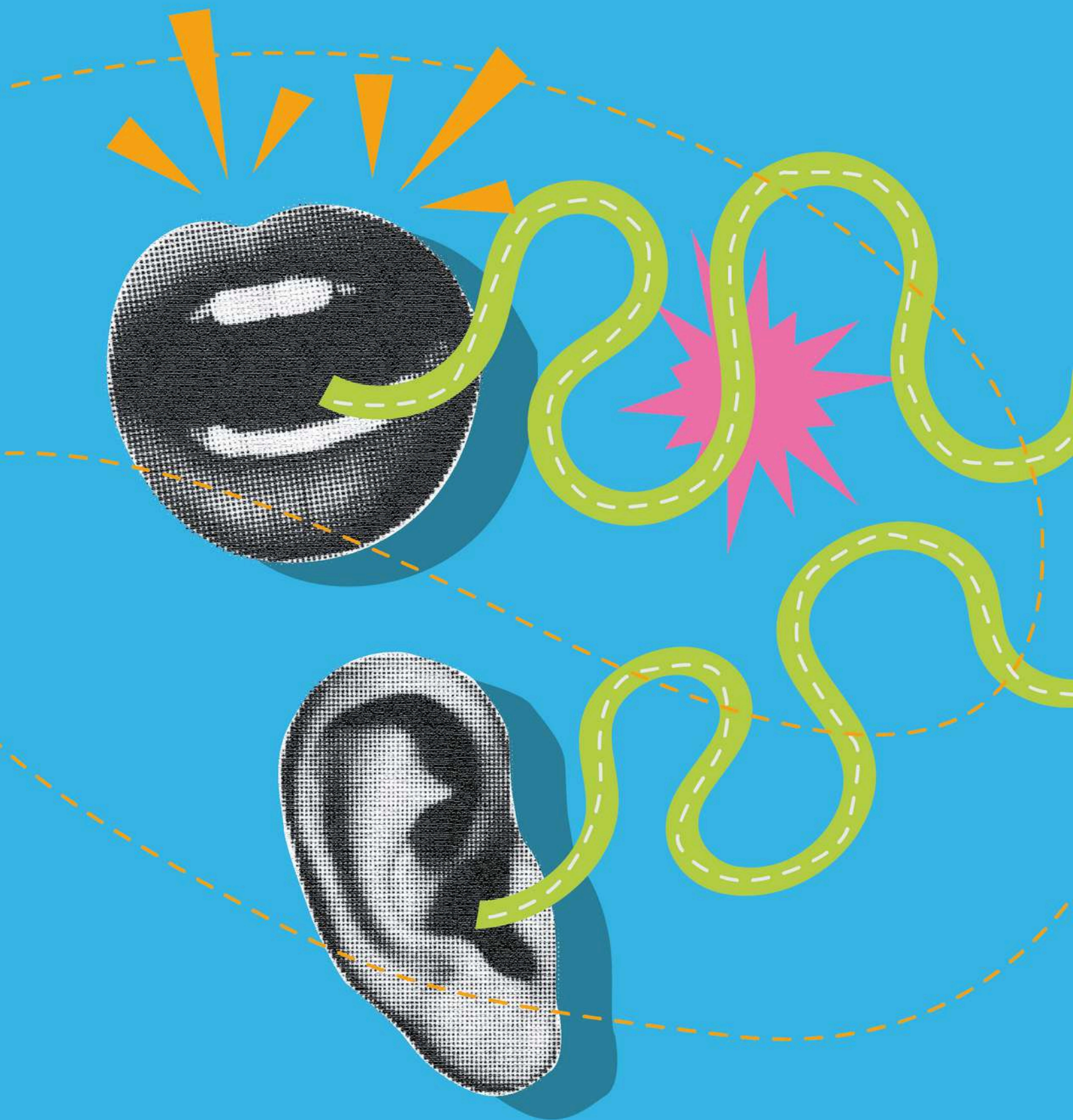
- OLX пропонує звернутися із запитом через спеціально створену [форму](#) і в ній додати документи, що підтверджують права, а [prom.ua](#) має положення щодо політики захисту авторських прав та приймає скарги щодо порушення прав інтелектуальної власності на електронну адресу abuse@prom.ua.

СУДОВИЙ СПОСІБ:

Передбачається, що автор (правовласник) може звернутися до суду щодо захисту порушених прав і [вимагати](#), зокрема, відновлення становища, яке існувало до порушення, припинення вчинення дій, що порушують авторське право, стягнення винагороди, відшкодування моральної шкоди або збитків тощо.

Суд вивчить обставини справи, дослідить докази та [може постановити рішення](#) про стягнення з порушника компенсації або доходу, який той отримав внаслідок порушення авторських прав, відшкодування моральної шкоди та збитків. Також суд може заборонити порушнику публікувати твори та вилучати їх піратські примірники.

ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вивчайте та виконуйте умови використання конкретного твору, шукайте автора та першоджерело, встановлюйте контакт та узгоджуйте питання щодо використання твору.

Не знецінюйте інтелектуальну працю та знайте, як захистити свої авторські права і не порушити чужі.

Підвищуйте власну експертність у сфері авторського права. Рекомендуємо для ознайомлення **матеріали Центру демократії та верховенства права:**

- [1. **НОВИЙ ЗАКОН “ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА”. ЯКІ ЗМІНИ ВІДБУЛИСЬ У ПЕРЕЛІКУ ОБ’ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА?**](#)
- [2. **ЯК ЗАРЕЄСТРУВАТИ АВТОРСЬКЕ ПРАВО ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ**](#)
- [3. **АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА YOUTUBE: ЩО ВАРТО ЗНАТИ ВІДЕОБЛОГЕРАМ**](#)
- [4. **СВОБОДА ПАНОРАМИ В УКРАЇНІ: ЯК ФОТОГРАФУВАТИ АРХІТЕКТУРУ ТА НЕ ПОРУШИТИ ЗАКОН?**](#)
- [5. **ЯК ЗАХИСТИТИ АВТОРСЬКІ ПРАВА В FACEBOOK**](#)
- [6. **ЗНІМОК ТА ЗАПИС ЕКРАНУ: ЧИ ПОРУШУЮТЬ АВТОРСЬКІ ПРАВА?**](#)
- [7. **ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА АВТОРСЬКЕ ПРАВО**](#)
- [8. **ЧИ ОХОРОНЯЮТЬСЯ АВТОРСЬКИМ ПРАВОМ АНОНІМНІ ТВОРИ?**](#)
- [9. **ЯК ДОВЕСТИ СВОЄ АВТОРСТВО?**](#)
- [10. **ЧИ МОЖУТЬ ЖУРНАЛІСТИ ВИКОРИСТОВУВАТИ У СВОЄМУ СЮЖЕТІ ФРАГМЕНТИ ФІЛЬМІВ ЧИ ІНШИХ ОБ’ЄКТІВ АВТОРСЬКИХ ПРАВ?**](#)
- [11. **ЩО ТАКЕ “ВІЛЬНА ЛІЦЕНЗІЯ” НА ТВІР?**](#)
- [12. **ЯК ОСКАРЖИТИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ YOUTUBE?**](#)
- [13. **ЧИ ПОТРІБНО ОТРИМУВАТИ ДОЗВІЛ НА ПЕРЕКЛАД ЧУЖОГО ТЕКСТУ?**](#)
- [14. **ЯК ВИКОРИСТОВУВАТИ ЧУЖІ ФОТО БЕЗ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ?**](#)
- [15. **ЧИ МОЖЕ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ БУТИ АВТОРОМ ТВОРУ?**](#)
- [16. **ЯК ЗАПИСАТИ АУДІОКНИГУ БЕЗ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА?**](#)
- [17. **ПОПЕРЕДНЄ ПОГОДЖЕННЯ ТА АВТОРСТВО НА ІНТЕРВ’Ю: НОВЕЛИ ЗАКОНОДАВСТВА**](#)
- [18. **ПРАВО SUI GENERIS: ЯК ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ АДАПТУЄ ПІД СЕБЕ АВТОРСЬКЕ ПРАВО?**](#)
- [19. **ГЕЙ, СПАДЩИНО, ТИ ЧОМУ ТАКА ПУБЛІЧНА?**](#)
- [20. **КОПІРАЙТ VS ДОСТУП ДО КУЛЬТУРИ: ЯК ЗНАЙТИ БАЛАНС ТА НЕ ЗАГУБИТИ КУЛЬТУРУ**](#)
- [21. **ЗАКОН УКРАЇНИ “ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА СУМІЖНІ ПРАВА”: ЩО НОВОГО ДЛЯ МЕДІА?**](#)
- [22. **В ОБ’ЄКТИВІ ВІЙНИ: ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ ЧИ АВТОРСЬКІ ПРАВА**](#)
- [23. **FAIR USE У ПРОСТОРАХ ІНТЕРНЕТУ: ЯК ЗАХИСТИТИ СЕБЕ ТА НЕ ПОРУШИТИ ПРАВА ІНШИХ**](#)
- [24. **FAIR USE У ПРОСТОРАХ ІНТЕРНЕТУ: МІФИ ТА РЕАЛЬНІСТЬ**](#)

Пройдіть [**опитування**](#), надсилайте запитання, які виникали щодо захисту авторських прав, на пошту info@cedem.org.ua або o.sokolova@cedem.org.ua, і ми будемо доповнювати цей путівник.